

XVIe Congrès de la Conférence des Cours constitutionnelles européennes
XVIth Congress of the Conference of European Constitutional Courts
XVI. Kongress der Konferenz der Europäischen Verfassungsgerichte
XVI Конгресс Конференции европейских конституционных судов

**Rapport national / National report / Landesbericht /
национальный доклад
&
Synthèse / Summary / Kurzfassung / резюме**

**RÉPUBLIQUE SLOVAQUE / SLOVAK REPUBLIC /
SLOWAKISCHE REPUBLIK / СЛОВАЦКАЯ РЕСПУБЛИКА**

The Constitutional Court of the Slovak Republic
Ústavný súd Slovenskej republiky

langue maternelle / native language /
Muttersprache / родной язык

Spolupráca ústavných súdov v Európe – Aktuálna situácia a perspektívy

Správa Ústavného súdu Slovenskej republiky vypracovaná na základe otázok predloženého dotazníka

I.

Ústavné súdy medzi ústavným právom a európskym právom

Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej aj „ústavný súd“) je pri výkone svojich kompetencií v súlade s Ústavou Slovenskej republiky č. 460/1992 Z. z. v znení neskorších predpisov (ďalej len „ústava“) povinný zohľadňovať legislatívu Európskej únie. Ustanovenie čl. 7 ods. 2 druhej vety ústavy upravuje prednosť európskeho práva tak, že právne záväzné akty Európskych spoločenstiev a Európskej únie majú prednosť pred zákonmi Slovenskej republiky (nie pred ústavou samotnou, pozn.). Z ustanovenia čl. 7 ods. 5 ústavy taktiež vyplýva, že medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, medzinárodné zmluvy, na ktorých vykonanie nie je potrebný zákon, a medzinárodné zmluvy, ktoré priamo zakladajú práva alebo povinnosti fyzických osôb alebo právnických osôb a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom, majú prednosť pred zákonmi. Zatiaľ čo ustanovenie čl. 7 ods. 2 ústavy upravuje predovšetkým problematiku sekundárneho práva Európskej únie, ustanovenie čl. 7 ods. 5 ústavy je relevantné osobitne vo vzťahu k primárnemu právu Európskej únie.

Podľa ustanovenia § 14 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) sú sudcovia ústavného súdu pri rozhodovaní nezávislí a sú viazaní ústavou a ústavnými zákonmi.

Okrem z noriem samotného práva Európskej únie teda požiadavka eurokonformného výkladu vnútroštátnych právnych aktov, ako aj zaistenia efektívneho a plného účinku práva Európskej únie vyplýva aj z ústavných noriem právneho poriadku Slovenskej republiky.

Ústavný súd k tejto skutočnosti prihliada pri posudzovaní rozhodnutí iných orgánov verejnej moci v Slovenskej republike. Požiadavku rešpektovania práva Európskej únie vo vzťahu k vlastnej rozhodovacej činnosti pritom vníma ako súčasť ústavnej povinnosti vyplývajúcej z čl. 1 ods. 2 ústavy, v zmysle ktorého Slovenská republika uznáva a dodržiava všeobecné pravidlá medzinárodného práva, medzinárodné zmluvy, ktorými je viazaná, a svoje ďalšie medzinárodné záväzky.

V náleze sp. zn. PL. ÚS 115/2011 z 12. decembra 2012, ktorý sa týkal posudzovania súladu niektorých ustanovení zákona č. 231/1999 Z. z. o štátnej pomoci v znení neskorších predpisov a niektorých ustanovení Exekučného poriadku s ústavou, Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej aj „dohovor“) a Dodatkovým protokolom k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ústavný súd napr. uviedol: „Vzhľadom na ustanovenie čl. 4 ods. 3 Zmluvy o Európskej únii (zásada lojálnej spolupráce) v spojení s čl. 1 ods. 2 a čl. 7 ods. 5 ústavy, ako aj s ohľadom na ustanovenie čl. 7 ods. 2

ústavy musia dotknuté ustanovenia zákona o štátnej pomoci a Exekučného poriadku zároveň rešpektovať relevantnú právnu úpravu práva Európskej únie týkajúcu sa štátnej pomoci tak, ako je interpretovaná a aplikovaná Súdny dvorom Európskej únie.“

Pokiaľ ide o problematiku uplatňovania rôznych prameňov medzinárodného práva v rozhodovacej činnosti ústavného súdu, je potrebné uviesť, že všetky medzinárodné zmluvy ratifikované Slovenskou republikou a vyhlásené spôsobom ustanoveným pre vyhlasovanie zákonov, ktoré upravujú ľudské práva a základné slobody, sú prameňmi práva relevantnými aj pre rozhodovaciu činnosť ústavného súdu. Akýkoľvek subjekt oprávnený iniciovať konanie pred ústavným súdom podľa zákona o ústavnom súde môže namietat' porušenie práv alebo slobôd zaručených uvedenými medzinárodnými dohovormi, resp. odvolávať sa na práva a slobody zaručené týmito dohovormi.

Ako príklady je možné v tejto súvislosti uviesť:

a) Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd

Spomedzi prameňov medzinárodného práva rozhoduje ústavný súd najčastejšie o porušení ustanovení dohovoru. Existuje preto množstvo príkladov rozhodnutí ústavného súdu, v ktorých sa odvoláva na tento dohovor. Medzi najčastejšie tvrdené porušenia ustanovení dohovoru patrí namietanie rozporu s čl. 6 ods. 1 dohovoru, pokiaľ ide o právo na spravodlivý proces, ako aj právo na rozhodnutie veci v primeranej lehote.

b) Charta základných práv Európskej únie

Na Chartu základných práv Európskej únie sa ústavný súd odvolal napríklad vo svojom náleze sp. zn. PL. ÚS 115/2011 z 12. decembra 2012, v ktorom okrem iného uviedol: „základné práva zaručené v Charte základných práv Európskej únie tvoria súčasť práva Európskej únie s rovnakou právnou silou ako zmluvy a základné práva, tak ako sú zaručené dohovorom a ako vyplývajú z ústavných tradícií spoločných pre členské štáty, predstavujú všeobecné zásady práva Európskej únie, ktorých dodržiavanie Súdny dvor Európskej únie zabezpečuje.“

c) iné právne nástroje medzinárodného práva na európskej úrovni

V niekoľkých sťažnostiach súvisiacich s trestným konaním sa musel ústavný súd okrem iného vysporiadať aj s namietaným porušením niektorých ustanovení Európskeho dohovoru o vydávaní, napr. čl. 14 tohto dohovoru (napr. III. ÚS 204/2011, III. ÚS 61/01, II. ÚS 95/03, IV. ÚS 144/03).

V súvislosti so sťažnosťami, ktorých predmetom bol namietaný postup alebo rozhodovanie všeobecných súdov vo veciach starostlivosti o maloletých, sťažovatelia vo viacerých prípadoch namietali aj porušenie ustanovení Európskeho dohovoru o výkone práv detí. V jednom prípade vo vzťahu k Európskemu dohovoru o výkone práv detí ústavný súd konštatoval nedostatok svojej právomoci, pretože Slovenská republika predmetný dokument zatiaľ iba podpísala, ale dosiaľ neratifikovala (IV. ÚS 560/2012). V ostatných prípadoch sa ústavný súd namietaným porušením článkov tohto dohovoru nezaoberal z iných procesných dôvodov.

V jednom prípade sťažovateľ v právnej veci starostlivosti o maloletého namietal aj porušenie ustanovenia Európskeho dohovoru o uznávaní a výkone rozhodnutí týkajúcich sa

starostlivosti o deti a o obnove starostlivosti o deti, avšak ústavný súd konštatoval, že tento dohovor sa vzťahuje na prípady výkonu rozhodnutia vydaného cudzozemským súdom. Keďže v danom prípade išlo o výkon rozhodnutia slovenského súdu, bolo už na prvý pohľad zrejmé, že nemohlo dôjsť k porušeniu nijakého ustanovenia európskeho dohovoru (I. ÚS 138/03).

V náleze sp. zn. IV. ÚS 10/2010 z 3. júna 2010 ústavný súd v súvislosti s vyslovením porušenia základných práv sťažovateľky v konaní pred krajským súdom zrušil rozhodnutie tohto súdu a vrátil mu vec na ďalšie konanie, pričom konštatoval povinnosť krajského súdu v ďalšom priebehu konania reagovať aj na argumentáciu dotknutej účastníčky konania o porušení ustanovení Dohovoru o ľudských právach a biomedicíne, Dohovoru o diskriminácii žien a Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie, keďže tie sú súčasťou právnych predpisov, ktoré tvoria podklad pre posúdenie celej veci sťažovateľky, a keďže sa krajský súd nimi v rámci odvolania sťažovateľky nezaoberal.

d) iné právne nástroje medzinárodného práva na medzinárodnej úrovni

Ústavný súd v náleze sp. zn. I. ÚS 313/2012 z 28. novembra 2012 konštatoval porušenie práva na rovnosť pred zákonom podľa čl. 12 Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím (ďalej len „dohovor OSN“) postupom všeobecného súdu v konaní týkajúcom sa rozhodovania o pozbavenie spôsobilosti na právne úkony.

K ustanoveniu čl. 12 dohovoru OSN ústavný súd poznamenal, že «Národná rada Slovenskej republiky s dohovorom OSN vyslovila súhlas uznesením č. 2048 z 9. marca 2010 a rozhodla, že ide o medzinárodnú zmluvu, ktorá má podľa čl. 7 ods. 5 ústavy prednosť pred zákonmi. Prezident Slovenskej republiky dohovor ratifikoval 28. apríla 2010. Ratifikačná listina bola 26. mája 2010 uložená v depozitári generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov. Pre Slovenskú republiku dohovor nadobudol platnosť 25. júna 2010. Samotný článok 12 tohto dohovoru je uvedený nadpisom „Rovnosť pred zákonom“ a okrem iného práve v spojitosti so spôsobilosťou na právne úkony zakotvuje podporované (asistované) rozhodovanie, zásadu rovnosti, zákazu diskriminácie, vhodnosti, primeranosti... V tejto súvislosti dohovor OSN v už citovanom čl. 12 (tiež jeho ods. 4 a 5, pozn.) vyzýva/zaväzuje štáty, aby prijali také opatrenia, ktoré nebudú znamenať vylúčenie osôb s postihnutím zo života spoločnosti, ale ich inklúziu... »

V náleze sp. zn. III. ÚS 454/2011 z 13. decembra 2011 ústavný súd rozhodol, že právo maloletej sťažovateľky na zohľadnenie záujmu dieťaťa pri činnosti súdu podľa čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa, právo na ochranu a starostlivosť nevyhnutnú pre blaho dieťaťa podľa čl. 3 ods. 2 Dohovoru o právach dieťaťa a právo dieťaťa formulovať vlastné názory a byť vypočutý v súdnom konaní podľa čl. 12 ods. 1 a 2 Dohovoru o právach dieťaťa bolo rozhodnutím Najvyššieho súdu Slovenskej republiky porušené.

V tomto náleze ústavný súd uviedol: „Z Dohovoru o právach dieťaťa, ktorý zaväzuje aj Slovenskú republiku, vyplýva pozitívny záväzok štátu urobiť opatrenia, prostredníctvom ktorých sa každému dieťaťu zabezpečí možnosť uplatniť svoje práva zaručené týmto dohovorom (II. ÚS 47/97). Ak je účastníkom konania maloleté dieťa, súd môže jeho názor zisťovať, ak je s ohľadom na vek a rozumovú vyspelosť schopné samostatne ho vyjadriť, nielen jeho výsluchom na pojednávaní, ale aj prostredníctvom príslušného orgánu sociálnoprávnej ochrany detí. Je vecou súdu, ktorý zo spôsobov na zistenie názoru maloletého dieťaťa v konaní zvolí (uznesenie najvyššieho súdu sp. zn. 2 Cdo 193/2007 z 1. mája 2008). Podobne túto povinnosť súdu upravuje ustanovenie § 100 ods. 3 OSP.“

Vo vzťahu k Medzinárodnému paktu o občianskych a politických právach sa ústavný súd zaoberal namietaným porušením jeho ustanovení vo viacerých prípadoch. V niekoľkých prípadoch vyslovil porušenie práv upravených týmto paktom spolu s vyslovením porušenia základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivý súdny proces podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (IV. ÚS 464/2010, I. ÚS 91/2011).

Ďalšou širšou oblasťou tejto správy je problematika zohľadňovania judikatúry európskych súdov. Konkrétne ústavnoprávne ustanovenia, ktoré by výslovne ukladali zákonnú povinnosť zohľadňovať rozhodnutia európskych súdov v právnom poriadku Slovenskej republiky, neexistujú. Existujú iba všeobecnejšie ustanovenia, v zmysle ktorých je Slovenská republika povinná dodržiavať svoje záväzky vyplývajúce z medzinárodného práva (čl. 1 ods. 2 ústavy), ako aj ustanovenia prehlasujúce medzinárodné zmluvy o ľudských právach (ratifikované a publikované v Zbierke zákonov Slovenskej republiky) za súčasť právneho poriadku Slovenskej republiky s prednosťou pred zákonmi (čl. 7 ods. 5, čl. 154c ods. 1 ústavy).

Na úrovni zákonných právnych predpisov možno spomenúť ustanovenia § 228 ods. 1 písm. d) Občianskeho súdneho poriadku (ďalej len „OSP“) a § 394 ods. 1 a 4 Trestného poriadku, ktoré sú však relevantné pre konanie pred všeobecnými súdmi.

Podľa § 228 ods. 1 písm. d) OSP právoplatný rozsudok môže účastník napadnúť návrhom na obnovu konania, ak Európsky súd pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“) rozhodol alebo dospel vo svojom rozsudku k záveru, že rozhodnutím súdu alebo konaním, ktoré mu predchádzalo, boli porušené základné ľudské práva alebo slobody účastníka konania a závažné dôsledky tohto porušenia neboli odstránené priznaným primeraným finančným zadosťučinením.

Podľa § 394 ods. 1 Trestného poriadku obnova konania, ktoré sa skončilo právoplatným rozsudkom alebo právoplatným trestným rozkazom, sa povolí, ak vyjdú najavo skutočnosti alebo dôkazy súdu skôr neznáme, ktoré by mohli samy osebe alebo v spojení so skutočnosťami a dôkazmi už skôr známymi odôvodniť iné rozhodnutie...

Podľa § 394 ods. 4 Trestného poriadku skutočnosťou skôr neznámou podľa odsekov 1 až 3 je aj rozhodnutie ESLP, podľa ktorého rozhodnutím prokurátora alebo súdu Slovenskej republiky alebo v konaní, ktoré mu predchádzalo, boli porušené základné ľudské práva alebo slobody obvineného, ak negatívne dôsledky tohto rozhodnutia nemožno inak napraviť.

Ústavný súd a všeobecné súdy pri svojej rozhodovacej činnosti zohľadňujú judikatúru ESLP a Súdneho dvora Európskej Únie.

Judikatúra európskych súdov tak rozhodovaciú činnosť ústavného súdu v mnohých smeroch ovplyvňuje. Ústavný súd sa už vo svojich úvodných obdobiach existencie v rámci svojej rozhodovacej činnosti vyjadril k interpretácii ustanovení ústavy upravujúcich základné ľudské práva a slobody v tom zmysle, že pri interpretácii a aplikácii vnútroštátneho práva je potrebné prihliadať na medzinárodnoprávne štandardy. Obmedzenie výkladu právnych noriem na vnútroštátny výklad by v konkrétnom prípade mohlo totiž viesť aj k založeniu medzinárodnoprávnej zodpovednosti Slovenskej republiky pre nerešpektovanie medzinárodných záväzkov (napr. uznesenie ústavného súdu sp. zn. PL ÚS 5/93 z 18. mája 1994). V rámci iných rozhodnutí ústavný súd poukázal na skutočnosť, že viaceré základné práva a slobody zaručené v ustanoveniach ústavy sú svojím obsahom zhodné či porovnateľné s právami a slobodami garantovanými Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd a v tomto smere je nevyhnutné brať na zreteľ štandardy aplikácie týchto ustanovení dohovoru zo strany ESLP. Podľa judikatúry ústavného súdu je napr.

v ustanoveniach čl. 17 ods. 2 a 5 ústavy týkajúcich sa práva na osobnú slobodu obsiahnuté tak právo podať návrh na konanie, v ktorom by súd neodkladne alebo urýchlene rozhodol o zákonnosti väzby a nariadil prepustenie, ak je táto nezákonná, ako aj právo nebyť vo väzbe dlhšie ako po dobu nevyhnutnú, resp. primeranú dobu alebo byť prepustený počas konania, teda práva, ktoré vyplývajú z čl. 5 ods. 3 a 4 dohovoru (rozhodnutia ústavného súdu vo veciach sp. zn. III. ÚS 7/00, III. ÚS 255/03 a III. ÚS 199/05).

Ústavný súd sa vo svojej judikatúre odvoláva taktiež na judikatúru Súdneho dvora Európskej únie. Najčastejšie sa tak deje pri rozhodovaní o sťažnostiach namietajúcich porušenie práv v konaní alebo postupom všeobecných súdov alebo iných orgánov verejnej moci vo veciach s európskym prvkom (vo veciach týkajúcich sa otázok upravených právom Európskej únie).

Ako príklad možno spomenúť najmä sťažnosti, v ktorých sa ústavný súd vyjadroval k povinnosti všeobecného súdu položiť prejudiciálnu otázku podľa čl. 234 Zmluvy o ES (resp. čl. 267 Zmluvy o fungovaní EÚ). V týchto rozhodnutiach (napr. I. ÚS 363/2013, II. ÚS 128/2013, IV. ÚS 92/2013, II. ÚS 170/2013, III. ÚS 207/09, I. ÚS 157/2013) ústavný súd najčastejšie cituje napr. rozsudok z 11. júla 2006 vo veci Chacón Navas, C-13/05.

Vo vzťahu k povinnosti všeobecného súdu položiť prejudiciálnu otázku ústavný súd opakovane odkázal aj na judikatúru ESĽP, podľa ktorej rozhodnutie všeobecného súdu, ktoré dostatočne odôvodňuje nepredloženie prejudiciálnej otázky Súdnemu dvoru, nepredstavuje porušenie čl. 6 ods. 1 dohovoru (rozsudok Ullens de Schooten a Rezabek proti Belgicku z 20. septembra 2011, sťažnosti č. 3989/07 a č. 38353/07).

Vo svojom náleze sp. zn. II. ÚS 129/2010 z 3. novembra 2011 ústavný súd okrem iného uviedol, že ak vnútroštátny súd nepredloží prejudiciálnu otázku Súdnemu dvoru v konkrétnej veci, kde to bola jeho povinnosť (nielen možnosť tak urobiť), potom to môže za istých okolností zakladať zodpovednosť členského štátu za porušenie komunitárneho práva (práva Európskej únie) postupom a rozhodovaním vnútroštátneho súdu (pozri napríklad rozsudok z 30. septembra 2003 vo veci Köbler proti Rakúskej republike, C-224/01).

V náleze sp. zn. II. ÚS 501/2010 zo 6. apríla 2011 ústavný súd uviedol, že právnou normou, ktorej aplikácia zo strany súdu môže viesť k zjavnej neodôvodnenosti alebo arbitrárnosti súdneho rozhodnutia, je aj nesporne aplikovateľná norma práva Európskej únie vrátane noriem, ktoré rozhraničujú právomoc medzi orgánmi Slovenskej republiky (vrátane slovenských súdov) a orgánmi Európskej únie. O takýto prípad pôjde preto aj vtedy, keď vnútroštátny súd zjavne prekročí rozsah právomocí, ktorý mu je priznaný pôsobením európskeho práva v rámci vnútroštátneho ústavného poriadku, najmä tým, že si prisvojí právomoc, ktorá je zverená iným orgánom Európskej únie, napríklad právomoc posúdiť zlučiteľnosť štátnej pomoci s právom Európskej únie (napríklad rozsudok Súdneho dvora z 18. júla 2007 vo veci Lucchini, C-119/05, Zb. s. I 6199).

Ako už bolo skôr naznačené, ústavný súd sa pri svojej rozhodovacej činnosti pravidelne odvoláva na judikatúru ESĽP, možno dokonca konštatovať, že vplyv judikatúry ESĽP je v rozhodovacej činnosti ústavného súdu zrejmý a pozitívny záväzok Slovenskej republiky rešpektovať rozhodnutia ESĽP vyplýva aj z medzinárodných záväzkov a členstva Slovenskej republiky v Rade Európy.

Z rozhodnutí ESLP, na ktoré sa ústavný súd vo svojej rozhodovacej činnosti odvoláva, možno spomenúť najmä:

K odôvodneniu súdneho rozhodnutia

- rozhodnutie vo veci Ruiz Torija proti Španielsku z 9. decembra 1994, séria A, č. 288
(Otázku, či súd splnil svoju povinnosť odôvodniť rozhodnutie, ktorá vyplýva z čl. 6 ods. 1 dohovoru, možno podľa záverov ESLP posúdiť len so zreteľom na okolnosti daného prípadu. Znamená to, že odôvodnenie rozhodnutia nemusí dať odpoveď na každú poznámku, pripomienku alebo návrh, ak ide o takú otázku, ktorá nie je relevantná a nevyhnutná pre dané rozhodnutie.)

- Georgiadis c. Grécko z 29. mája 1997, Higgins c. Francúzsko z 19. februára 1998
(Judikatúra ESLP teda nevyžaduje, aby na každý argument strany bola daná odpoveď v odôvodnení rozhodnutia. Ak však ide o argument, ktorý je pre rozhodnutie kľúčový, vyžaduje sa špecifická odpoveď práve na tento argument.)

- Kraska c. Švajčiarsko z 29. apríla 1993
(Z práva na spravodlivé súdne konanie vyplýva aj povinnosť súdu zaoberať sa účinne námietkami, argumentmi a návrhmi na vykonanie dôkazov strán s výhradou, že majú význam pre rozhodnutie.)

- Helle v. Fínsko z 19. decembra 1997 (sťažnosť č. 20772/92)
(Odvolací súd sa pri zamietnutí odvolania môže obmedziť aj na prevzatie odôvodnenia nižšieho súdu.)

K nestrannosti sudcu

- rozsudok ESLP z 1. októbra 1982 Piersack v. Belgicko
(Nestrannosť treba skúmať z dvoch hľadísk, a to zo subjektívneho hľadiska nestrannosti, t. j. v danom prípade treba zistiť osobné presvedčenie sudcu prerokovávajúceho prípad, a z objektívneho hľadiska nestrannosti, t. j. v danom prípade treba zistiť, či sú poskytnuté dostatočné záruky na vylúčenie akejkoľvek pochybnosti v danom smere. V prípade subjektívneho hľadiska nestrannosti sa nestrannosť sudcu predpokladá až do predloženia dôkazu opaku.)

- Delcourt v. Belgicko, rozsudok ESLP zo 17. januára 1970
(Nemožno sa uspokojiť len so subjektívnym hľadiskom nestrannosti, ale je potrebné skúmať, či sudca poskytuje záruky nestrannosti aj z objektívneho hľadiska. Objektívna nestrannosť sa neposudzuje podľa subjektívneho hľadiska sudcu, ale podľa vonkajších objektívnych skutočností. V danom prípade platí tzv. teória zdania, podľa ktorej nestačí, že sudca je subjektívne nestranný, ale musí sa ako taký aj objektívne javiť v očiach strán. Spravodlivosť nielenže má byť vykonávaná, ale sa musí aj javiť, že má byť vykonávaná.)

K slobode prejavu

- rozsudok veľkého senátu ESLP zo 17. decembra 2004 vo veci sťažnosti Pedersen a Baadsgaard proti Dánsku č. 49017/99
(Niektorým skupinám osôb, typicky politikom a novinárom, možno priznať z hľadiska slobody prejavu privilegované postavenie, resp. vyššiu mieru ochrany tohto práva, pretože plnia zásadnú úlohu pri informovaní verejnosti o veciach verejného záujmu a vytvárajú tak podmienky na kontrolu verejnej moci zo strany verejnosti, ktorá je predpokladom fungovania demokratickej spoločnosti.)

- rozsudok ESLP z 8. júla 1986 vo veci sťažnosti Lingens proti Rakúsku č. 9815/82

- rozsudok ESLP z 12. júla 2001 vo veci sťažnosti Feldek proti Slovensku č. 29032/95

- Handyside v. Spojené kráľovstvo, sťažnosť č. 5493/72, rozsudok zo 7. decembra 1976, § 49

(Sloboda prejavu predstavuje jeden zo základných pilierov demokratickej spoločnosti a jednu zo základných podmienok jej rozvoja a seberealizácie jednotlivca. Uplatňuje sa nielen vo vzťahu k „informáciám“ a „myšlienkam“, ktoré sa prijímajú priaznivo, resp. sa pokladajú za neurážlivé a neutrálne, ale aj k tým, ktoré urážajú, šokujú alebo znepokojujú štát alebo časť obyvateľstva. Vyžaduje si to pluralizmus, znášanlivosť a veľkorysosť, bez ktorých nemožno hovoriť o „demokratickej spoločnosti“.)

K princípu rovnosti zbraní/kontradiktórnosti konania

- Komanický c. Slovenská republika, rozsudok zo 4. júna 2002, § 45

(Princíp rovnosti zbraní vyžaduje, aby každej procesnej strane bola daná primeraná možnosť predniesť svoju záležitosť za podmienok, ktoré ju nestavajú do podstatne nevýhodnejšej situácie, než v ktorej je jej odporca. Právo na kontradiktórne konanie zase znamená, že procesné strany musia dostať príležitosť nielen predložiť všetky dôkazy potrebné na to, aby ich návrh uspel, ale i zoznámiť sa so všetkými ďalšími dôkazmi a pripomienkami, ktoré boli predložené s cieľom ovplyvniť rozhodnutie súdu, a vyjadriť sa k nim.)

- K. S. proti Fínsku, rozsudok ESĽP z 31. mája 2001; vec F. R. proti Švajčiarsku, rozsudok ESĽP z 28. júna 2001

(Z princípu kontradiktórnosti konania však vyplýva, že samotný účastník konania musí mať možnosť posúdiť, či a do akej miery je písomné vyjadrenie jeho odporcu právne významné, či obsahuje také skutkové a právne dôvody, na ktoré je potrebné z jeho strany reagovať, alebo inak je vhodné sa k nemu vyjadriť; nezáleží pritom, aký je jeho skutočný účinok na súdne rozhodnutie.)

- de Wilde c. Belgicko, s. 41, § 76; Trzaska c. Poľsko z 11. júla 2000, Lanz c. Rakúsko z 30. apríla 2002, Wloch c. Poľsko z 19. októbra 2000

(So zreteľom na to, že čl. 6 ods. 1 dohovoru sa nevzťahuje na konanie a rozhodovanie o väzbe, procesné záruky uvedené v odseku 1 nemožno bez ďalšieho uplatniť aj v prípade čl. 5 ods. 4 dohovoru. Z doterajšej judikatúry však vyplýva, že určité základné procesné záruky sa musia poskytovať aj v konaní podľa čl. 5 ods. 4 dohovoru, i keď nemusia byť nutne rovnaké ako tie, ktoré vyplývajú z čl. 6 ods. 1 dohovoru pri rozhodovaní vo veci samej. V každom prípade musí mať osoba vo väzbe možnosť predložiť argumenty a dôvody proti svojmu ponechaniu vo väzbe, pričom judikatúra sa prikláňa k tomu, že obvinený musí byť súdom vypočutý. Vždy musí byť zaručená kontradiktórnosť konania a rovnosť zbraní. Zabezpečenie reálnej kontradiktórnosti konania znamená napríklad právo na prístup k spisom, bez ktorého obvinený nemôže dostatočne prezentovať svoje argumenty.)

K rýchlosti konania a rozhodovania o väzbe

- Sanchez-Reisse c. Švajčiarsko z 21. októbra 1986

(Rýchlosť preskúmania a rozhodovania o žiadostiach o prepustenie z väzby je nevyhnutné posudzovať a vykladať v závislosti od podmienok a okolností každej konkrétnej veci.)

- Tomasí c. Francúzsko z 27. augusta 1992, § 84, Abdoella c. Holandsko z 25. novembra 1992, § 24

(Skutočnosť, že dôvody väzby existovali po celú dobu jej trvania, sama osebe nestačí na záver, že obvinený bol súdený v primeranej lehote, ak väzba trvala neprimerane dlho. Primeranosť lehoty sa tu posudzuje podľa rovnakých kritérií ako primeranosť dĺžky konania podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, t. j. podľa povahy veci, správania strán a správania orgánu štátu. Primeranosť lehoty sa pritom posudzuje prísnejšie ako v prípade čl. 6 ods. 1 dohovoru a vyžaduje sa, aby všeobecné súdy postupovali vo väzobných veciach s „osobitným urýchlením“.)

- Bezichieri z roku 1989, A-164, § 21, Neumeister z roku 1968, A-8, § 24 a Sanchez – Reisse z roku 1986, A-107, § 55

[Väzba má mať striktné obmedzené trvanie, a preto má byť zaručená možnosť jej kontroly v krátkych intervaloch. V texte čl. 5 ods. 4 dohovoru použitý anglický výraz „speedily“ a francúzsky výraz „a bref délai“ (v slovenskom preklade „urýchlene“) jasne indikuje, čo musí byť v danom prípade hlavným predmetom záujmu. Aké časové obdobia budú akceptovateľné a aké nie, bude zrejme závisieť od konkrétnych okolností.]

V rozhodnutiach ústavného súdu v konaní o súlade právnych predpisov podľa čl. 125 ústavy je odvolávanie sa na relevantnú judikatúru ESLP štandardnou súčasťou argumentácie ústavného súdu (napr. PL. ÚS 106/2011, PL. ÚS 1/2010, PL. ÚS 11/2010, PL. ÚS 19/09 a ďalšie).

V rozhodnutiach ústavného súdu a ESLP sa môžu vyskytnúť rozdiely najmä v prípadoch, keď sa sťažovateľ po vyčerpaní vnútroštátnych opravných prostriedkov, t. j. aj individuálnej sťažnosti pred ústavným súdom, v ktorej nebol celkom alebo sčasti úspešný, domáhal ochrany svojich práv pred ESLP a ESLP porušenie práv sťažovateľa posúdi odlišným spôsobom.

Určité rozdiely v prístupe k niektorým otázkam môžu vyplynúť aj z rozdielneho postavenia ústavného súdu ako vnútroštátneho orgánu ochrany základných práv a slobôd a postavenia ESLP ako medzinárodného súdneho orgánu. V prípadoch týkajúcich sa prerokovania vecí súdom v primeranej dobe napr. ústavný súd posudzuje postup jednotlivých orgánov v danej veci (súdiv v každej inštancii) zvlášť, ESLP posudzuje primeranosť dĺžky konania ako celok.

Príkladom rozdielov v rozhodovaní ústavného súdu a ESLP bol aj prípad POPRAD TATRY proti Slovenskej republike, sťažnosť č. 7261/06, rozsudok z 3. mája 2011, v ktorom dospel k záveru, že spôsob, akým sa ústavný súd zaoberal dvoma sťažnosťami sťažovateľky, jej zabránil uplatniť svoje práva a efektívne využiť prostriedok nápravy dostupný podľa čl. 127 ústavy s ohľadom na podstatnú časť prípadu. V súvislosti s týmto prípadom však možno poukázať na zmenu judikatúry ústavného súdu spočívajúcu v tom, že v prípade, ak sťažovateľ podá individuálnu sťažnosť podľa čl. 127 ods. 1 ústavy a zároveň podá najvyššiemu súdu dovolanie ako mimoriadny opravný prostriedok, ústavný súd síce jeho sťažnosť odmietne pri predbežnom prerokovaní, ale sťažovateľovi zároveň zostáva zachovaná lehota na podanie ústavnej sťažnosti aj vo vzťahu k rozhodnutiu odvolacieho súdu (najvyššieho súdu), ktoré ústavný súd preskúma v prípade, že dovolanie sťažovateľa bude odmietnuté z procesných dôvodov a sťažovateľ sa opätovne obráti na ústavný súd.

Pokiaľ ide o otázku, či sa aj iné vnútroštátne súdy v Slovenskej republike vo svojich rozhodnutiach odvolávajú na judikatúru európskych súdov pod vplyvom toho, že sa na ňu odvoláva ústavný súd, je potrebné zdôrazniť, že ústavný súd preskúmava rozhodnutia všeobecných súdov len na základe sťažností oprávnených osôb, ktoré tvrdia, že boli týmito rozhodnutiami porušené ich základné práva a slobody. Ústavný súd preto nemôže na túto otázku vo všeobecnej rovine (vo vzťahu k judikatúre všeobecných súdov ako takej) odpovedať exaktne, avšak na základe empirických poznatkov si dovoľíme tvrdiť, že judikatúra ústavného súdu zahŕňajúca argumentáciu rozhodnutiami európskych súdov výrazným spôsobom prispela k prenikaniu judikatúry európskych súdov do povedomia všeobecných súdov a k rozšíreniu praxe všeobecných súdov odvolávať sa vo svojich rozhodnutiach na judikatúru európskych súdov, osobitne ESLP.

II. Vzájomný vplyv ústavných súdov

Ústavný súd sa pri svojej rozhodovacej činnosti odvoláva aj na rozhodnutia ústavných súdov iných európskych krajín. Ako príklady možno spomenúť:

- napr. v uznesení sp. zn. III. ÚS 388/2010 z 20. októbra 2010 v súvislosti s otázkou povinnosti polozenia prejudiciálnej otázky Súdnemu dvoru, a tým porušenia záruky zákonného sudcu sa ústavný súd odvolal na rozhodnutie Spolkového ústavného súdu Europarecht (Eur) 1988 (tiež III. ÚS 207/09, IV. ÚS 206/08);

- v náleze sp. zn. II. ÚS 501/2010 z 5. apríla 2010 sa ústavný súd odvolal na rozhodnutie nemeckého Spolkového ústavného súdu 2 BvR 197/83, tzv. Solange II, v ktorom Spolkový ústavný súd konštatoval, že nebude viac preskúmať zlučiteľnosť noriem a aktov Spoločenstva, ak Európske spoločenstvo a zvlášť Súdny dvor Spoločenstva zabezpečia efektívnu ochranu základných práv voči aktom Spoločenstva, pričom táto ochrana musí v zásade korešpondovať ochrane základných práv poskytovanej základným zákonom;

- v uznesení sp. zn. IV. ÚS 573/2012 z 22. novembra 2012 ústavný súd odkázal na judikatúru nemeckého Spolkového ústavného súdu – rozhodnutie sp. zn. 1 BvR 1160/03 z 13. júna 2006, BVerfGE 73, 280; nemeckého Spolkového správneho súdu – rozhodnutie BVerwG sp. zn. 6 C 6.91 z 21. októbra 1993, podľa ktorej „*Ustálená, jednotná a dlhodobá rozhodovacia činnosť (príp. aj nečinnosť) orgánov verejnej správy, ktorá opakovane potvrdzuje určitý výklad, môže vytvoriť legitímne očakávanie jej nasledovania*“, a aj na rozhodnutia Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. III. ÚS 619/06, III. ÚS 2822/07 či českého Najvyššieho správneho súdu – rozsudok z 28. apríla 2005 č. k. 2 Ans 1/2005-57 publikovaný v Sbíre rozhodnutí Nejvyššího správního soudu pod č. 605/2005, ako aj uznesenie sp. zn. 6 Ads 88/2006 z 21. júna 2009, ktoré túto tézu doplnili tak, že „*zároveň však ani ustálená prax nebráni tomu, aby ju správny orgán do budúca zmenil*“;

- v náleze sp. zn. II. ÚS 440/2011 z 11. októbra 2012 sa ústavný súd odvolal na judikatúru iných ústavných súdov – rozhodnutie nemeckého Spolkového ústavného súdu BVerfG 82, 159, rozhodnutie rakúskeho Ústavného súdneho dvora VfSlg. 14390/1995, ale napríklad aj rozhodnutie Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. IV. ÚS 154/08 vo vzťahu k právu na zákonného sudcu a právu na spravodlivý proces napr. v prípadoch, ak by sa súd vyhol položeniu (účastníkom nenavrhovanej) prejudiciálnej otázky tak, že by sa vyhol výkladu práva EÚ svojvoľne a na prvý pohľad celkom nesprávne, hoci by sám mal o jeho výklade pochybnosti.

Ústavný súd vo svojej rozhodovacej činnosti najmä pri právnych analýzach v rámci konania podľa čl. 125 ods. 1 ústavy, v rámci ktorého posudzuje súlad právnej úpravy s ústavou, ústavnými zákonmi a medzinárodnými zmluvami, často používa na komparáciu aj rozhodovacia činnosť európskych ústavných súdov. Ako príklad takýchto rozhodnutí možno spomenúť napr. nález sp. zn. PL. ÚS 12/01 zo 4. decembra 2007, v ktorom ústavný súd porovnával judikatúru európskych ústavných súdov vo vzťahu k problematike právnej úpravy interrupcií, nález sp. zn. PL. ÚS 19/09 z 26. januára 2011 či sp. zn. PL. ÚS 23/06 z 2. júna 2010 v súvislosti so zásahmi do vlastníckeho práva, nález sp. zn. PL. ÚS 11/2010 z 23. novembra 2011 v súvislosti s niektorými aspektmi základného práva združovať sa, nález sp. zn. PL. ÚS 13/2012 z 19. júna 2013, v ktorom ústavný súd posudzoval súladnosť právnej úpravy minimálnych mzdových nárokov zdravotných sestier a pôrodných asistentiek, a ďalšie.

Ústavný súd sa vo svojich rozhodnutiach často inšpiruje a odvoláva, prípadne porovnáva s rozhodovacou činnosťou Ústavného súdu Českej republiky, čo je spôsobené nielen príbuznosťou jazykov, ale predovšetkým spoločnou históriou a z toho vyplývajúcim spoločným vývojom a podobnosťou právnej úpravy.

Je možné konštatovať, že najčastejšie sa ústavný súd odvoláva na rozhodnutia iných ústavných súdov v oblasti verejného práva a občianskeho práva.

Ako príklad, keď Ústavný súd Českej republiky vo svojej rozhodovacej činnosti odkázal na judikatúru ústavného súdu Slovenskej republiky, možno uviesť:

- nález sp. zn. Pl. ÚS 36/2011 z 20. júna 2013, v ktorom Ústavný súd Českej republiky posudzoval súlad namietanej právnej úpravy tzv. zdravotníckych štandardov a nadštandardov, zvýšenie poplatku za hospitalizáciu a sankčnú právomoc zdravotných poisťovní voči poskytovateľom zdravotníckych služieb. V tomto náleze odkázal na rozhodnutie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 38/03, v ktorom slovenský ústavný súd formuloval právnu vetu: *„Bezplatná starostlivosť podľa čl. 40 Ústavy má svoj „rozsah“, t. j. že nie všetko sa poskytuje bezplatne“*;

- nález sp. zn. Pl. ÚS 35/95 z 30. júla 1996, v ktorom Ústavný súd Českej republiky posudzoval súlad právnej úpravy, ktorá vo forme podzákonných právnych predpisov upravovala podmienky poskytovania bezplatnej zdravotnej starostlivosti. V tomto rozhodnutí Ústavný súd Českej republiky odkázal na rozhodnutia slovenského ústavného súdu, v ktorých sa riešila podobná problematika (PL. ÚS 7/94, PL. ÚS 8/94, PL. ÚS 5/94).

V tejto časti si tiež dovoľujeme spomenúť, že ústavný súd spolupracuje s inými európskymi a neeurópskymi ústavnými súdmi aj na fóre Benátskej komisie, a to nielen na spoločných konferenciách, ale aj vzájomnou komunikáciou tzv. liaison officerov, ktorí si vymieňajú informácie na základe konkrétnych právnych otázok predložených v súvislosti s konkrétnou vecou, ktorá je predmetom rozhodovania. Tento spôsob komunikácie je veľmi pozitívny vo vzťahu k možnostiam širokej komparácie právnych úprav jednotlivých štátov a judikatúry ich ústavných súdov.

Vo vzťahu k ústavným súdom susediacich štátov, akými sú Ústavný súd Českej republiky, Ústavný tribunál Poľskej republiky a Ústavný súd Maďarska, funguje ešte bližšia spolupráca a na menej formálnej úrovni.

III.

Odras vzájomného vplyvu európskych súdov v rozhodnutiach ústavných súdov

Pokiaľ ide o reflexiu odvolávania sa ESĽP v rámci jeho judikatúry na právo Európskej únie alebo na rozhodnutia Súdneho dvora Európskej únie ústavným súdom, môžeme ako príklad uviesť, že vo vzťahu k povinnosti všeobecného súdu položiť Súdnemu dvoru prejudiciálnu otázku ústavný súd opakovane odkázal aj na judikatúru ESĽP, podľa ktorej rozhodnutie všeobecného súdu, ktoré dostatočne odôvodňuje nepredloženie prejudiciálnej otázky Súdnemu dvoru, nepredstavuje porušenie čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (rozsudok Ullens de Schooten a Rezabek proti Belgicku z 20. septembra 2011, sťažnosti č. 3989/07 a č. 38353/07).

Vplyv judikatúry ústavných súdov na vzťah medzi Európskym súdom pre ľudské práva a Súdny dvorom Európskej únie je otázkou, na ktorej zodpovedanie by mali byť príslušné práve tieto európske súdy.

Pokiaľ ide o problematiku prípadných rozdielov v rozhodnutiach ESLP na jednej strane a Súdneho dvora Európskej únie na strane druhej a vplyvu týchto rozdielov na rozhodnutia ústavného súdu, na základe praxe ústavného súdu môžeme konštatovať, že judikatúra ESLP a Súdneho dvora Európskej únie, pokiaľ hovoríme o ochrane ľudských práv a základných slobôd, je vo vzájomnom súlade, čo vo veľkej miere súvisí aj so skutočnosťou, že ľudské práva a základné slobody, tak ako sú zaručené Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd, predstavujú všeobecné zásady práva Európskej únie, ktorých dodržiavanie Súdny dvor Európskej únie zabezpečuje, pričom Charta základných práv Európskej únie prevzala štandard ochrany základných práv zaručený Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd v zásade tak, ako vyplýva z judikatúry ESLP.

IV. Záver

Ústavný súd Slovenskej republiky pri výkone svojich kompetencií štandardne zohľadňuje legislatívu Európskej únie, medzinárodnoprávne dokumenty týkajúce sa základných práv a slobôd a samozrejme taktiež judikatúru Súdneho dvora Európskej únie a Európskeho súdu pre ľudské práva.

Už v úvodných obdobiach svojej existencie v rámci rozhodovacej činnosti ústavný súd vyslovil, že pri interpretácii a aplikácii vnútroštátneho práva je potrebné prihliadať na medzinárodnoprávne štandardy. Obmedzenie výkladu právnych noriem na vnútroštátny výklad by v konkrétnom prípade mohlo totiž viesť aj k založeniu medzinárodnoprávnej zodpovednosti Slovenskej republiky pre nerešpektovanie medzinárodných záväzkov. Ústavný súd zároveň poukázal na skutočnosť, že viaceré základné práva a slobody zaručené v ustanoveniach ústavy sú svojím obsahom zhodné či porovnateľné s právami a slobodami garantovanými Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd a v tomto smere je nevyhnutné brať na zreteľ štandardy aplikácie týchto ustanovení dohovoru zo strany ESLP.

Ústavný súd sa vo svojej judikatúre samozrejme odvoláva aj na judikatúru Súdneho dvora Európskej únie. Najčastejšie sa tak deje pri rozhodovaní o sťažnostiach namietajúcich porušenie práv v konaní alebo postupom všeobecných súdov alebo iných orgánov verejnej moci vo veciach týkajúcich sa otázok spadajúcich do pôsobnosti práva Európskej únie.

Ústavný súd vo svojej rozhodovacej činnosti využíva na komparáciu aj rozhodovacie činnosti zahraničných ústavných súdov. Osobitne zaujímavý a inšpiratívny je tento prístup vo vzťahu k judikatúre ústavných súdov tých krajín, ktoré so Slovenskou republikou spája spoločný historický, spoločenský a do určitej miery aj právny vývoj. V tomto smere máme na mysli predovšetkým krajiny strednej Európy, čo však neznamená, že by sa záujem ústavného súdu obmedzoval iba na judikatúru ústavných súdov týchto krajín.

Vzájomné ovplyvňovanie sa a spolupráca ústavných súdov v Európe nepochybne prispieva k obohacovaniu judikatúry jednotlivých ústavných súdov, napomáha zjednocovaniu štandardov a úrovne ústavnej ochrany ľudských práv, čím nepochybne prispieva k rozvoju štandardu ich ochrany aj na európskej úrovni, minimálne rozvojom a kultivovaním toho, čo právo Európskej únie označuje ako ústavné tradície spoločné pre členské štáty a kvalifikuje ako všeobecné zásady práva Európskej únie. Vzájomné ovplyvňovanie sa a spolupráca

ústavných súdov v Európe pritom určite prispieva k rozvoju štandardov ústavnej ochrany v rozsahu presahujúcom hranice Európskej únie.